

Juryverslag Gouden Poëziemedaille 2018

Ahoy, welkom in de rinkelwinkel van de kinderpoezie. Het is een winkel waarin je heerlijk kan verdwalen, waar van alles te koop is: een zombietrein en verloren sokken, drie stouterdjes en verdwaalde radeizigers, een circusvarkentje en diereliereliedjes, een zee in zwembroek of gewoon een droom¹. De winkel was in de periode 2016-2017 goed gevuld. Er werden 21 bundels ingestuurd, wat een lichte stijging is ten opzichte van de vorige editie, toen de jury 19 titels ontving. Hoopvol is ook dat er enkele beloftevolle debuten verschenen.

Zonder meer fantastisch is de stijging van het aantal kinderen dat deelneemt aan de selectie van de poëziesterren. Bij de eerste editie waren er dat een goede 2000, bij de vorige, twee jaar geleden, meer dan 8000 en dit jaar bijna 32.000!

Een preselectie maken voor die poëziesterren uit het ruime aanbod was voor de jury geen probleem. Tegelijk wil de jury opmerken dat er weinig bundels waren die in hun geheel wisten te overtuigen. Een strengere selectie zou veel bundels goed doen. Daarbij wil de jury ook een oproep lanceren voor meer lef en experiment. Het grootste deel van de productie speelt op veilig, met veel lieve kleuterversjes en 'bruikbare' gedichtjes voor beginnende lezers die al te vaak bekende onderwerpen belichten op een voorspelbare manier. Meer durf mag er ook zijn in het segment van de poëzie voor tieners, waar de voorbije twee jaar nauwelijks bundels verschenen.

Ondanks deze kanttekeningen kon de jury vijf boeiende bundels selecteren voor een shortlist. In het volgende verslag wordt kort getypeerd wat ze bijzonder maakt, in alfabetische volgorde. Vooraf wenst de jury een bijzondere vermelding te geven aan een opmerkelijke bundel die weliswaar werd ingestuurd, maar buiten de leeftijdscategorie voor de prijs valt.

Onder mijn matras de erwt van Ted van Lieshout sprak de jury aan door de spannende interactie tussen intrigerende foto's en aangrijpende gedichten. Op een heel eigen wijze geeft de dichter uiting aan de gedachten en gevoelens van een meisje dat uit haar kinderjaren groeit. Het getuigt van lef dat hij daarbij ook de scherpe en pijnlijke momenten aan bod laat komen. Hierdoor verwoordt de bundel de complexe zoektocht van elke mens naar zichzelf, naar erkenning en geluk. Die zoektocht verwoordt Van Lieshout vlijmscherp en vaak ongezoeten, waarbij hij volop experimenteert met de vorm en verrast met originele beelden. Hoeveel tederheid schuilt er niet in de volgende gedachte over een dementerende oma: 'Ik kan trager van haar houden/ als dat beter voor haar is.' Van Lieshout maakte in woord en beeld opnieuw een bundel 'van zeldzame bijzonderheid'. De jury oordeelt echter dat de bundel het beste zal functioneren bij een leeftijdsgroep ouder dan 12.

Robbert-Jan Henkes maakte naam met zijn bloemlezing vertaalde Russische kindergedichten *Bij mij op de maan*. Ook in zijn eerste eigen dichtbundel voor kinderen laat hij zich inspireren door grote

¹ De opsomming verwijst naar titels van ingezonden bundels: *Ahoy!* (Reine de Pelseneer), *In de Rinkelwinkel* (Riet Wille), *De zombietrein en andere stripgedichten* (Edward van de Vendel & Floor de Goede), *Verloren sokken en andere problemen* (Floortje de Backer), *Drie stouterdjes* (Marianne Busser), *De verdwaalde radeizigers* (Elle van Lieshout en Erik van Os), *Het circusvarkentje en andere vrolijke voorleesversjes over dieren* (Marianne Busser & Ron Schröder), *Diere-liere-liedjes* (Elle van Lieshout & Erik van Os), *Als de zee een zwembroek droeg* (Erik van Os & Elle van Lieshout) of *Gewoon een droom* (Linda Vogelesang)

Russische voorbeelden als Tsjoekowski, Marsjak en Charms, met wie hij een voorkeur deelt voor nonsens en absurditeit. De gedichten in *Jij met mij* steken vol onverwachte wendingen, waardoor de leeservaring spannend wordt: een reus heeft enkel linkerlichaamsdelen, een beer valt telkens weer in een theepot, bomen lopen weg uit een boos bos ...

De dichter daagt ook de taal uit en hiermee ook de jonge lezers. Hij jongleert uitbundig met klank en ritme, zoals in het 'Geeuw- en slaapliedje', waarin de zeeleeuwen zeegeeuwen en de snotapen snotapen. Hij vindt nieuwe woorden uit –'de uil zucht middernachtig'- en bedenkt originele beelden die de poëtische zeggingskracht vergroten. In 'Zwerf, zwerfer, zwerfst' bijvoorbeeld wordt de kleurenpracht van de herfst omschreven als 'verf de blaadjes, met je magische penseel, goud als suiker, als kaneel, verf de bossen in de herfst'.

Het spannende en het onverwachte liggen ook in de toon van de gedichten. Sommige zijn een en al dynamiek en onstuimigheid, in andere is de toon lieflijk en intiem en in nog andere donker, zoals in het gedicht 'Waarom waarom', waarin een haas zich afvraagt waarom iets nooit is wat het lijkt. Dit alles maakt van *Jij met mij* een originele en verrassende bundel die appelleert aan de rijke fantasiewereld van kinderen.

Niets liever dan jij van het schrijversduo Erik van Os en Elle van Lieshout springt meteen in het oog door de kleurrijke illustraties van Marije Tolman, die door hun verrassende, speelse interpretaties de poëzie uit de gedichten versterken.

De meeste gedichten beschrijven dagelijkse gebeurtenissen in een gezin, vanuit een liefdevolle relatie tussen kind en volwassene. Ze worden bijzonder door de aparte invalshoek, een grappige of ontroerende wending of een creatief spel met de taal. Het wegglijden van een stuk zeep wordt omschreven als een spannend avontuur en in de speeltuin is het oma die zich amuseert terwijl haar kleinkind toekijkt op de bank. Een ontroerende omkering vindt plaats in 'Papa op schoot', waarin een kind zijn huilende papa troost. Het gedicht verwoordt treffend het verlangen van het kind om zijn held, zijn reus te omarmen en te beschermen. De sterkste gedichten spelen een verrassend spel met klanken of beelden, zoals het tiktakkende 'Op mama's hakken', het heerlijk slome 'Lanterfanten' of 'Bedtijd', waarvan begin en einde je omarmen als een warm dekentje: 'Zeven uur, half acht./ "Daar ben je dan,"/ zegt de nacht.'

Door heel gewone dingen te bekijken vanuit het perspectief van een kind, zie je ook als volwassene die dingen anders. Door deze invalshoek, die ook uit de illustraties blijkt, kan deze bundel een breed publiek aanspreken.

De zombietrein en andere strippedichten van Edward van de Vendel en Floor de Goede is de vreemdste eend in de bijt. Het duo bewees al in twee eerdere bundels dat je gedichten voor kinderen kunt verstrippen. Ook deze bundel verrast door de verfrissende interactie tussen tekst en beeld, de originele onderwerpen en de ongewone kijk op klassieke thema's.

Striptekeningen en woorden vullen elkaar op verschillende manieren aan. Soms plaatsen de tekeningen de tekst in een andere context en soms geven ze er een onverwachte interpretatie aan. Een kind dat te veel gegeten heeft, verandert letterlijk in een bal die door zijn mama in zijn bedje wordt gegooid. Sommige gedichten verrassen door de ongewone onderwerpen, van starende baby's

in een trein tot chips aan je vingers. Maar ook als heel gewone thema's aan bod komen, gebeurt dat op een originele manier. In 'Door een kier' klimt een kind letterlijk in een boek, wat verrassend genoeg ook de lezer zelf overkomt. In 'Met z'n drieën' wil de ik een dagje met zijn vader en opa spelen toen ze tien waren. De dichter weet die wens in enkele woorden kernachtig te vatten: 'Broertjes zijn we, met de tijd/ als laddertjes ineengeschoven.' Ook de lente krijgt in woord en beeld een heel nieuwe invulling. De volgende regels staan symbool voor wat de bundel te bieden heeft: 'Bloemenvuurwerk/ vrolijk en zacht./ Het ontploft in kleur./ Het ontploft onverwacht.' Met zo'n vuurwerk van woorden en beelden kun je elk kind van poëzie doen houden.

Gewoon een droom is de eerste dichtbundel van Linda Vogelesang, die eerder wel al gedichten publiceerde in de bloemlezingen Poëziespektakel. Ook in deze bundel vormen de illustraties een wezenlijk onderdeel. De foto's van Marco Faasen beelden de gedichten nooit zomaar uit. Je herkent enkel details of emoties, de rest moet je zelf invullen, wat meestal voor een spannende interactie zorgt.

In haar gedichten belicht Vogelesang heel diverse kanten van de nacht: de kleurenpracht van de ondergaande zon, het schaduwtheater achter de vensters als de avond valt, maar ook de warme vlucht die je neemt als iemand zich 's nachts dicht tegen je aan vlijt. Naast sterke beelden zorgen ook klanken er geregeld voor dat een strofe zich in je vastbijt. Zo geven rijm en ritme aan het slot van 'Kamperen' precies weer hoe de ik de angst probeert te bezweren: 'Nu lig ik hier en luister ik/ naar wat er kraakt en piept./ Ik adem zacht en wacht/ op het laatste restje van de nacht.' In dergelijke regels klinkt de stem van een beloftevol talent.

Bette Westera is allerminst een onbekende bij de jury van de Gouden Poëziemedaille. Met haar bundel *Doodgewoon* won ze immers de vorige editie. **Was de aarde vroeger plat?** is net als de vorige bundel het resultaat van een samenwerking met illustrator Sylvia Weve.

De bundel is opgebouwd rond een origineel uitgangspunt: 35 filosofische vragen worden op steeds weer verrassende manieren benaderd. Daarbij gaat het Westera niet om de antwoorden, maar om dat ongrijpbare waar kunst om draait en om die aparte kijk waardoor je de wereld anders gaat zien. De onderwerpen zijn herkenbaar, maar Westera benadert ze vanuit onverwachte invalshoeken in ritmische en klankrijke verzen met vaak bijzondere beelden. Zo laat ze je anders kijken naar dag en nacht: 'De dag ligt wakker/ onder een blauwe deken/ van zon en wolken/ Het schemerdonker trekt de deken weg/ Nu kijk je regelrecht de ruimte in/ De nacht slaapt/ onder de blote hemel'.

Vaak blijkt het antwoord op een vraag relatief of leidt het tot filosofische bespiegelingen zoals in 'Hoe groot is het heelal?' dat eindigt met open vragen: 'Hoelang heeft dat licht/ er dan over gedaan?/ Zo lang als wij mensen/ nog lang niet bestaan?' Intrigerend is ook 'Was er al iets voor de aarde bestond?'. Door herhalingen en klanken roept de dichter de leegte, de stilte en de duisternis op voor de aarde ontstond: 'Er waren geen geluiden/ Er was nog niets te horen/ Er klonk misschien wel ergens iets/ maar nergens waren oren.' De slotregels zijn veelzeggend relativerend: 'Alles was nog donker/ Alleen maar zwart heelal./ En toen kwam/ god weet waar vandaan/ de allereerste knal...'

Westera is een meester in rijmen, klank- en woordspel. In 'Wat was er eerder, de kip of het ei?' ontregelt ze de bekende vraag in een absurde dialoog, die door het versnellende ritme en de klankherhalingen een plezier is om voor te dragen. In veel gedichten speelt ze met de verschillende

betekenissen van woorden of verzint ze er nieuwe zoals 'overgewichtloos', 'waaidagen' en saaidagen'.

Was de aarde vroeger plat? is een ode aan de verwondering. Universele thema's krijgen een gelaagdheid door de verrassende, nu eens luchtige en dan weer ingetogen benadering en door het vaak virtuoze taalspel van de dichter. De vragen over de tijd, over ouderdom, armoede en dood zijn niet gebonden aan leeftijd, wat deze bundel leeftijdloos maakt en een waardige winnaar van de Gouden Poëziemedaille 2018.

Jan Van Coillie (juryvoorzitter)

Sieglinde Vanhaezebrouck

Dirk Terryn

Kathleen Meersseman

Marina Waterschoot

Flore Keersmaekers